

comunica [ció]

entrevista

“Que l’art siga tot el que fas”

*Ángela Castilla,
Premi Narcís 2019*

Per Borja López Collado

Ángela Castilla es mereix una entrevista gravada en vídeo per veure tots els seus gestos. Ángela és una amalgama gestual, et fa representacions al moment, posa les veus i realitza les converses de manera simultània, em fascina i em sap greu que això no quede reflectit sobre un paper.

Però poseu imaginació.

Resulta curiós que em vaig iniciar en l’art dramàtic, quan entre a l’Escola Superior d’Art Dramàtic de València (ESADV), fa uns deu anys, i tu vares deixar els escenaris fa aproximadament uns dotze anys. Per tant, no hem coincidit a l’univers teatral i per això em sembla molt xulo que siga jo qui et realitze aquesta entrevista

Jo quan entre en l’Escola venia d’Auxiliar de Clínica, de fer “Doña Rogelia” i acudits a l’hospital, i algú em va dir: “Tu per què

no entres en l’Escola d’Art Dramàtic?” I jo diguí: “De què? Jo què sé, açò què és?” Jo agafava una bicicleta i anava a la Creu Coberta on estava Paco Puchades que deia: Roig! Verd!... així eren les classes. Bé, jo anava a aquella alternativa perquè en l’Escola no hi havia res, estaven tots opositant, em passí més temps en el bar que en l’Escola. Me n’he adonat que he anat d’un lloc a un altre i no he fet targetes per a les perdudes. Jo no recorde moltes coses, per això sempre conte el que conte, no recorde alguns noms...

però mira, jo sé que hi ha bon rotllo. Ens abracem? Comencem de zero? Em telefonaren per fer “Herederos” que emetia La1, amb Concha Velasco i Álvaro de Luna que eren els amos i estaven en una gran mansió. Em proposaren fer el personatge de la Negra i jo: “Hala! Què bé! La Negra! (que jo sempre m’he considerat una massai)... i posava en el guió: “Cau de cul enmig del camp...” Jo no demaní matalàs i no vaig saber caure. Vaig dir: “M’he trencat”. No posaren baix: “Últimes caigudes d’Ángela Castilla”. Em vaig trencar sencera. Després em telefonaren per fer “La dama contra el espejo”, eren dos personatges que es pegaven i jo ja diguí: “M’he trencat, ja no puc”. Després va vindre l’accident, però ja m’havia trencat amb la Negra.

Recorde quan ens varen presentar,

estàvem el repartiment d’“Els quatre genets de l’Apocalipsi” fent-nos un café abans de la funció i Carles Sanjaime ens va preguntar als més joves si t’haviem vist treballar, vàrem respondre que “no”, i ens va dir: “Una de les millors actrius de València”...

A mi això... la gent que em vol té la mania de dir això, a mi això... em posa molt malament, perquè per una part “gràcies”, però no és veritat perquè mira l’elenc d’actors que tenim! Jo he volgut a la gent des de fora i des de dins. Ara, perquè ja no vaig a vore teatre, m’he anat al camp...em diuen: “Ai, a tu no t’agradaria? No t’entra enveja d’estar allí?” No. Jo crec que tanta emoció és perquè l’accident i tot van obrir les portes de tot, no pel premi només, sinó tot... és cert que hi ha gent que no m’ha vist... ▶

...les generacions més joves...

...per això en l'entrevista que vaig fer deia: "Què li dius a les generacions més joves?"

– "Que no vagen de sobrats". "Que se't pot anar la pinça i tot l'estenedor".

Vaig dir que no s'havia de separar la vida del teatre. Perquè tu saps eixos directors... que tu vens angoixada a l'assaig i vols fer-te a un costat i fabricar. Aleshores alguns directors (com el Mario Gas), que jo estava en una situació tremenda i em diu: "Va". Quan acabes, dius: "Què?".

M'agradaria que els directors i els actors sàpien: porta totes les teues emocions i fica-les en el personatge. No es pot separar. Aleshores, *entonces*, llavors, Com fabriquem el personatge? "Hui estic amb grip, senyor director" i algú que respon: "Es que jo vull eixa feblesa la que tens tu hui". Jo crec que seria així. Si vens fet pols, que ningú t'exigisca que estigues a mil. Perquè sinó, el personatge on està? Sempre amb la por o el pecat de "no canvies res del text". Hòstia!... si això és així, jo l'únic que tinc és intuïció. "Ego yo te absorbo" - va dir una valenta aspiradora- (açò m'ho he inventat jo).

Jo he sigut problemàtica, crec, perquè... si jo amb la meua energia no sabia què fer, imagina't un director que no sap maniobrar les energies. Rafa és qui em va vore i digué "açò m'ho porte" i ell va

poder canalitzar-me tot. I entrar en la seua bogeria i fer el que vam fer... que gràcies! Em passà de tot amb Mario Gas, amb una candidiasi que riu-te de l'anuncio de Vaginesil, una candidiasi crònica amb Mario Gas, en l'escenari, els atacs de terror són immensos... et pots quedar en blanc, en verd i en rosa, gràcies que Fernando Guillén em salvà en ple escenari, em quedí en blanc i el senyor, que està en els cel, em diu: "¿Lo que usted quiere decir, señorita Castilla...?" (Perquè ens adreçaven en escena pels noms) "¿Lo que usted quiere decir es esto, esto y esto?". Vaig dir: "Pues sí, señor".

Aleshores, *entonces*, llavors, quan estàs malament, quan tens una energia molt baixa és molt bo perquè et fa anar més a poc a poc, trobar les debilitats d'eixe personatge perquè les tens tu hui...

Ara, sembla, és el moment en què tots podem dir: Doncs, jo faig açò perquè puc estar segur que tot el que he après ho puc donar (o algo així). O puc ensenyar alguna cosa.

Perquè jo, actriu... mai he pensat que era actriu, jo sempre he pensat que sóc una desesperada comunicadora. A mi el teatre crec que m'ha servit pera predicar, perquè jo sempre he sigut una mica missionera.

Aleshores, *entonces*, llavors, de què em va servir estar en el Teatro María Guerrero, amb tots els millors allí? Jo havia de fer-ho bé, sí o sí, perquè jo allí

"El cassament" | 1992 | Direcció: Rafael Rodríguez Marzo | CDGV | amb Rafa Contreras, Pilar Almería, Paco Alegre, Ferran Català i Carme Belloch

no sabia qui anava a vindre. I tothom: "Pero qué bien" "¿Pero de dónde has salido?" "Ni es la chica que se acueste con nadie, ni es la rubia tonta... ¿pero de dónde has salido tu?". Venia algú: "Es que usted es tan guapa". Jo dic: "Porque tú lo eres, tú lo ves, cariño".

A mi, quan el premi, m'haguera agradat dir: "Quan guanya un, guanyen tots". Perquè ací vingué un tipo (Faccio, crec), que ens ensenyà que si tu estàs pendent de que eixe company entenga què li estic dient, quan ell ho aconsegueix, tu aplaudeixes perquè es teu el triomf per haver estat pendent. No vaig dir en la gala moltes coses... simplement vaig dir que gràcies a tots. No vaig dir... "als meus xics de negre, el grup Shakespeare, la fase de Rafa, els xiquets conejeros que ens anàrem a Londres, quan a TV3 amb María José Perís"... m'he estimat molt a la gent, també els he absorbit molt. ▶

"Com un blues" | 2004 | D: Amparo Urieta | TGV + Palau Altea + Mancomunitat de la Vall d'Alba + Tarannà Teatre | Foto: Paco Teodoro | amb Rosanna Espinós

"El mussol i la gata" | 1989 | Direcció: Rafael Calatayud | La Pavana | amb Carles Pons

Revise les meues notes a la llibreta, Àngela es preocupa.

...tranquil·la, jo revise per vore les preguntes que ja has respost en esta intervenció, que són varies... a veure, preguntes de caràcter més personal: si volem trobar-te, on anem? A què dediques el teu temps?

Jo dic una cosa: "Sóc mèdiem estant *enterum*". Home, va ser molt fort deslligar-me de tot. Però no perquè pensara que jo només podia fer teatre sinó perquè sempre m'he tingut per una desesperada comunicadora. M'aïllí de tot el món i comencí a escoltar-me a vore què passava... com feia els textos en dibuix, perquè jo sempre he tingut memòria visual, doncs dibuix. No puc relacionar-me amb molta gent perquè el sistema

nerviós està de una hipersensibilitat molt forta... la tristesa que porte és que este món no m'agrada gens, va en picat. I com que tota la tonteria se't va a la porra. Molt trista perquè no podem ensenyar a les noves generacions quasi res, perquè les noves generacions pràcticament estan molt rebotades. I l'art està en la vida. Una cosa que se m'oblida dir quan vaig arregar el premi és dedicar-lo a les persones que com a mi la salut els ha posat en l'altre costat. I és que en l'altre costat, l'art continua perquè és molt fàcil que en teatre se't quede tot tancat. I que després arribes a casa i digues: "bah!", si no treballo tot el dia en açò, què faig? I l'art, m'he adonat que és portar allò quotidià a l'excels. La putada és que tu fas una obra i ha estat un dia molt bonic i un altre no tan bonic i ja està la ment-dement: "Ai". I ve algú a

"Como gustéis" | 1986 | Fundació Shakespeare | Direcció: Pierre Constant | Foto: García Poveda

donar-te una energia i tu dius: "No, és que ahir estava millor". I açò no ho hauríem de fer... o dubtes que l'altre ho estiga dient de veritat. Aleshores, *entonses*, llavors, tant de bo poguérem esborrar i no dir: "no, és que ahir ho vaig fer millor". O eixos directors que et demanen que no afluixes en cap moment, que per a mi, l'error és un esglaó d'or, un detall com pot ser un *"camaño"*, un poc més i dic: "La següent rotonda la pague jo". Jo me sent ara com un àngel exterminador, exterminador de mal rotllo i de predicar com una boja que poc més em pose un hàbit... i amb tota esta emoció que porte i amb tot este plor... una bomba, jo porte una bomba. Què dius: "Eres actriu?", "Doncs no, sóc una desesperada comunicadora". Que m'he engolit moltes coses i ara no sé com traure-les. Suppose que algun dia, amb tot el verti-

gen que em dona, podré anar a una escola i dir a la gent jove alguna cosa del que jo puc... alguna cosa hauré dir, perquè si la vida m'ha deixat amb veu i viva després de... la vida a volgut que estiga ací per a desgràcia de qui ho agafe per ahí. I ni tan sols vaig donar gràcies al cirurgià que em salvà la vida, però és que si la vida i la mort estigueren treballant... jo conscient... començaren a treballar com uns bojos, damunt em deixa amb veu. I això no ha sigut qüestió de ma mare, no, jo puc dir que existeixen els miracles i que no sé què fer. A què em dedique? És una putada, perquè gent que m'ha estimat no puc estar amb ella, perquè no puc amb moltes emocions o parlo massa. Aleshores, *entonses*, llavors, em tanque en ma casa i em pose a dibuixar. Jo ara l'únic que sé fer és parlar del passat. ▶

"Top Dogs" | 1999 | Direcció: Mario Gas | TGV + Castelló Cultural + Palangana Teatre | amb Fernando Guillén

... t'esperaves que et donaren el Premi Narcís 2019?

Què? El premi? Ni un duro. Inesperat no, el següent. Això em pillà a mi en una lluita, tornant d'un poble a casa i dient "Déu meu... el que he aguantat". I de sobte em diu Sanjaime:

- Toni Misó t'està buscant, crec que està un mica malament.

Li dic:

- Per favor, què et passa, carinyo?

- Que te van a donar el Premi Narcís i tal...

- Vinga, va... serà una broma... jo no estic per a bromes.

- Que és veritat!

I a partir d'eixe moment començà la por, l'agonia, s'obriren les comportes del passat, del present... i va ser una bomba. I tan viciada que està l'entrega de premis... o siga, paripé zero, amor total. I em diuen: l'entrega d'amor que t'han fet, ja els pots mirar als ulls que no és res que haguérem vist mai. I va ser tan impressionant que per això aní a per ells corrent. Jo em vaig quedar en terreny de ningú, no vaig agrair ni al meu germà, ni a l'altra... i tothom: "és normal", quin amor més incondicional. Perquè a tothom li haguera agradat sentir el seu nom. Sembla que se m'ha oblidat quelcom important, que després de matí aní a comprar-los roses...

... dona, no es pot dir tot, sempre queden coses...

"El Rey Lear" | 1997 | Direcció: Miguel Narros | MCU + TGV + Pd Andrea d'Odorico | Foto: Jordi Pla | amb Susi Sánchez

Esta és la monserga, ... perquè ma mare em diu: però tu perquè ho contes tot, filla meua?

Jo he vist moltíssima gent bolcada amb tu, a tu t'arriba eixe carinyo?

Gràcies a vore-ho per la tele em veig a tota la gent, vaig vore el voltant tan gran i tots en peu que a mi "això és massa, no, seieu-vos, seieu-vos per favor". Clar, mentre estava abraçant als altres jo no veia tot això, però els que estaven baix em varen dir: "Àngela, va ser tan emocionant". Jo crec que ho visqueren ells més que jo i això és el que em queda ... si jo tornara eixe acte d'amor, perquè no em donà temps. Però tothom super orgullós de mi i de l'amor que hi havia allí. Ho vaig fer el més ràpidament possible: Atenció, puja: "gràcies, carinyo, bravo", "És una perla del Túria",

"Els meus àngels custodis!" No vaig poder, perquè sinó em menge tota la gala.

Jo crec que a mi se m'obrí l'accident, que estava viva, que la gent m'estimava, i venia d'un lloc que havia sigut molt dur, no em podia defensar... i encara estic així.

Documentant-me per a l'entrevista... tirant mà d'arxius... Collins! Tu eres conscient que formes part viva de la història del teatre valencià?

"Gràcies a este premi per la tractoria que m'han donat".

(Una bona estona de riure...)

Jo què sé... un poquet més i no arribe...

... Mario Gas, Carles Santos, Dario Fo, Rafa Calatayud, Lluís Homar...

Jo crec que la vida em va posar tot això perquè jo he hagut d'acabar molt prompte per la salut. Es veu que tot anava molt a pressa perquè arribaria un moment que eixe període es tancaria. Jo sempre dic que sóc exactriu. "Però tu com vas a ser exactriu?" "Pues està Extremadura, extremoduro, examant i exactriu. Tu mai seràs ex?" Perquè ens han dit: "tu eres actor, i qui no és actor..." no, jo crec que és un art estar viu. I no sols pensar en teatre. La gent no es pot anar a terra pensant: "per favor, sóc actor, no sóc actor, sóc actor bo?"... per favor, estan fent càsting d'éssers humans, que no queden. Que esta societat està dient: *Socorro!!!*

L'altre dia, el Papa, diu: "Que la mala estranya torne, és com un boomerang".

Este premi és com les peces d'un puzzle que es junta. Clar, estic per a fer entrega de premis 2. Jo no sé si a la gent jove els interessaria el que jo dic però si em quede muda la gent riurà molt, dirà: "per fi". Arribarà a tindre fama de conflictiva. Com va dir Misó: "ella sabia tot del meu personatge i del seu res". Crec que jo he estat fora i dins, em menjava el personatge del costat, estava tan pendent del personatge de l'altre, que del meu no sabia res. La primera vegada en ma vida en la que poguí salvar a un company que es va quedar en blanc va ser en "13", "Ai, què contenta, per fi, mira". Estic molt contenta que la vida m'haja canalitzat.

Jo només tinc por que el món se'n vaja a la merda. "Ángela, no sigues tan dramàtica", "Ja, serà que el que surt en la meua televisió només surt en la meua". I és molt fàcil que se't vaja la tonteria a "hui no ho he fet bé", "no m'han donat una obra"... jo he estat molt pendent del llançar que té dues frases, fora i dins de l'escenari.

Shakespeare ho diu tot, sempre posa un bosc d'Arden perquè passe allò impossible, ell treballa amb la misèria i amb la noblesa de l'ésser humà i són els temes de sempre, "ai, m'està repetint sempre el mateix", "I la vida, no?" Ens està repetint el mateix, sempre, d'igual manera. Eixa por a ser bon actor... no sé si podria servir a les generacions d'ara: No et compares amb ningú. Suppose que el que intentem és... "El que jo he après, on ho pose?" perquè com tot el món està tan rebotat... adoneu-vos, que no se us faça el cor de pedra.

... i algun moment al llarg de la teua trajectòria... alguna cosa concreta... una obra, un personatge, un text...

Tota l'etapa amb Rafa Calatayud. Tot el treball d'ací és el que ha fet que jo poguera eixir fora, i conèixer gent... però des d'ací. València és la que m'ha ajudat. Tot el temps amb Rafa i els actors companys d'eixa etapa va ser un puntàs. I TV3 amb tot el que suposà i tota la gent de Barcelona... d'allí em veu Lluís Homar, i Rafa Calatayud em va dir: "O t'aclearixes amb Lluís prompte o vens *p'acá*". Hi havia una lluita perquè Lluís no ho tenia

"La nit de Madame Lucienne" | 1992 | D: Santiago Sánchez | CDGV | Foto: Luis Vidal

"Una espléndida mansión" | 2001 | D: María Ruiz | TGV | Foto: Maque Falgás | amb Pep Selles i María Luisa San José

clar, em feia proves i proves i proves... fins i tot estant en "*Una espléndida mansión*", Mario Gas em va cridar per a fer una audició i em van dir que no me'n podia anar o em denunciaven. Total, que me'n vaig tornar. Tots els personatges amb María Ruiz...

Tot el que m'ha passat en teatre ha sigut... rellevant?

... i els tempos de creació? Ara, pareix que tot va molt a pressa... abans era distint, veritat? Es cuidaven els tempos... hi havia marge per a la prova i l'error...

Això és una putada perquè anireu de cul. Amb angúnia. Sembla que a ningú l'importa. O quan treballes en valencià i te'l passen al castellà o al revés, i si hi ha

farfalleig, no hi ha cap megafonia que diga: "senyors, hem canviat de llengua, per favor, atents". És com "Hala, traga, açò va així" "Açò va així? No ha d'anar així". Se'ns està anant tot de les mans, val, estalvia diners, però és que així no es pot anar, i més en lo creatiu. Perquè és que tots els actors aniran al bar. Estàs tant de temps estudiant que no pots parlar amb ningú, ni dorms, ni descansas, el text tot el rato...

La meua frase és: No portem al dia les injustícies i els agraïments. Tota eixa merda te la portes. I et carregues la teua parella, al gos o al que tingues a casa i sinó et vas al bar i arribes a ta casa destrossat. Com que la por està en: "I si no em donen treball? I si sóc problemàtic?"

"Boody Maruja" | 1999 | D: Jaume Bayarri | Miracle Produccions + ATPATC | amb Toni Misó

"Función para dos personajes" | 1995 |
Direcció: Rafael Calatayud | La Pavana | Foto: Jordi Pla | amb Toni Misó

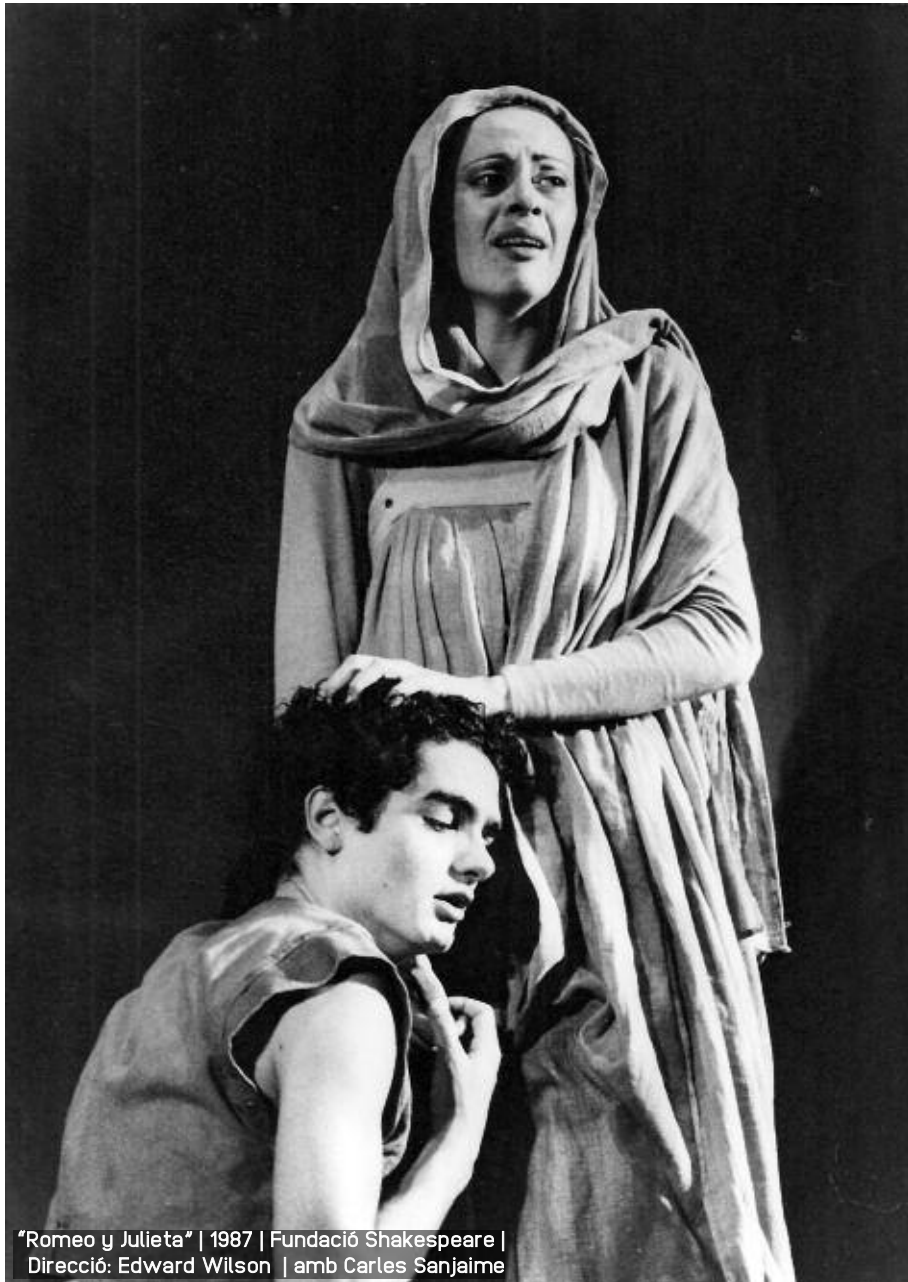
No et plantejges tornar a escena?... alguna cosa més tranquil·leta... sense nervis...

Amb nervis i amb tot. Amb tot vaig cap allà. Perquè realment... "Ai, ja t'has equivocat", "ai, portes una taca". Ai, què? La imperfecció no la suporta ningú. Hi ha una espècie d'ego amb por. Senyors directors, comencen a portar gent quasi al principi perquè els actors senten "el tremolor", perquè l'espectador puga dir-li al director: "escolta, no m'entere de res", "escolta, actor, et veig sobreactuat." Perquè si no el dia de l'estrena... tu saps el camp d'energia que hi ha de gent que vol que no falles? Però, com que no falle? Megafonia: "Atenció, atenció, deixen els mòbils i després, per favor, no exigisquen que el dia de l'estrena estiga

tot". La fragilitat és eixa, persones, l'errada, sí senyor. La por que hi ha... el dia de l'estrena ha d'estar tot, però si no hem rodat encara! Jo es que sempre he entrat en el moment que no tocava, en quina universitat es dona això d'entrar a temps? Carles Sanjaime confia molt en mi per a donar-li opinió perquè jo veig allò xicotet, encara que jo li tinc por a Carles, l'amor en por. No sé, algun impuls a la resta... però clar, jo no puc fer res en l'escenari que depèn d'altres. Perquè hi ha dies que m'alce que no puc amb la vida. Això del premi m'ha deixat més feta pols que mai. M'agradaria portar això a un escenari: el caos. Quan em diuen "clar, com que tu eres actriu"... es creuen que l'actor quan surt al carrer ho aconsegueix tot...

Sí, m'han quedat moltes coses a dir i agrair, un agraïment a València que és d'on jo he eixit. Gràcies a estar aquí. A Rafa Contreras i a Rafa Calatayud, a eixe Conejero, l'època dels Shakespeare, eixe senyor ens ensenyà a acomiadar-nos del lloc d'assaig... jo cada vegada que anava a un bolo agraïa al lloc i als tècnics, perquè arriba un moment que els tècnics són més directors que el teu director, perquè són els que van amb tu a tot arreu... els tècnics són el millor que tenim. L'actor sap coses que el públic no sap i al revés, i moltes vegades no acceptem eixa energia, és una putada que tinguem de referència el dia anterior: "Hiu ho he fet pitjor"... hauria de parlar amb els directores... la inseguretat crea una prepotència molt rara. Cura amb el xafardeig perquè eixa llengua

ens pot matar, tant en els pobles com en tot el món. M'agradaria anar de Juana de la Arcada! No Juana de Arco... de la Arcada! I dir: "Com comenceu amb això... voràs tu el boomerang com torna". El que més m'alegraria saber és que davant tot som éssers humans, dona igual que t'hagen donat tres trofeus... que t'hagen aplaudit molt... perquè ara tots els esportistes s'estan lesionant tant? Perquè estan forçant la màquina a tot el món. Perquè el teu cos t'està dient alguna cosa, però la teua ment no pot descansar: "perquè he de fer això o l'altre", doncs pren, petardà! Tot el món porta mal la salut. I eixe tipus de treball et pot portar a l'hospital, perquè tot el món està portant al límit tot. És una cadena que ningú la pot trencar.

"Romeo y Julieta" | 1987 | Fundació Shakespeare |
Direcció: Edward Wilson | amb Carles Sanjaime

"El tiempo y la habitación" | 1996 |
D: Lluís Homar | CDN | amb l'Anna
Lizarán i Chema de Miguel Bilbao

"Oh! Europa" | 1993 | D: Eduard Cortés i
Joan Lluís Bozzo | Dagoll Dagom + TV3 |
amb Mª José Peris

Amb Pilar Almeria i Juanjo Prats
als Premis AAPV de l'any 1992,
celebrats a Casablanca

Angela i el seu gos Lucky
el dia de l'entrevista

Què necessites?

Estar tranquil·la. Amb el que dones i reps. Estar en pau. Salut mental i de cor per a estar preparada amb tot el que se'n va a venir. Un art en el que estigues. Hi ha un treball que es diu *-instante tras instante tras instante -*...amarrrar a tots a l'instant i estar pendent que no se'n vaja. Que l'art siga tot el que fas. Com es fa el que veus fins arribar al que no veus. Aj, tela...

Una vegada ja hem deixat el despatx de l'AAPV, i ens hem acomiadat al carrer, al poc, Àngela, torna per mi corrent i em diu:

"Que no se m'oblidi. És molt important que a l'entrevista es diga que: L'oda d'amor que m'han escrit (Misó i Sanjaime), és l'oda d'amor més bonica que m'han fet mai".